CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 4 septembrie 2008 [1]

I — Introducere

1. O lege națională poate impune operatorilor de televiziune să aloce un anumit procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene, a căror versiune originală, în plus, trebuie să fie în una dintre limbile oficiale ale statului membru în cauză? Aceasta este întrebarea centrală a cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulate de Tribunal Supremo (Spania) [2] cu care a fost sesizată Curtea de Justiție în speță.

2. În acțiunea principală, Unión de Televisiones Comerciales Asociadas (UTECA), o asociație de televiziuni comerciale stabilite în Spania, contestă obligația impusă de dreptul spaniol operatorilor de televiziune de a aloca 5 % din veniturile lor anuale pentru finanțarea anticipată de filme cinematografice și de televiziune europene, 60 % din această finanțare fiind rezervată unor opere având ca limbă originală una dintre limbile oficiale din Spania [3].

3. Se solicită Curții de Justiție să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei astfel de reglementări naționale cu dispozițiile Directivei „Televiziune fără frontiere”, cu libertățile fundamentale consacrate de Tratatul CE și cu dreptul european privind ajutoarele.

4. Este de la sine înțeles că, pe lângă impactul său economic, nu s-ar putea subestima importanța răspunsului la această întrebare pentru politica culturală a unui număr mare de state membre și a Comunității în ansamblu. Interesul pe care această cauză îl prezintă se reflectă, de la început, în participarea activă a unei serii de guverne naționale la procedura în fața Curții.

1 — Limba originală: germana.
2 — Curtea Supremă.
3 — Această obligație se aplică operatorilor de televiziune care includ în programele lor filme de lung metraj de „producție recentă”, și anume de mai puțin de șapte ani.

II — Cadrul juridic

A — *Dreptul comunitar*

5. Pe lângă diferite dispoziții din tratat, cadrul juridic al prezentei cauze este constituit de Directiva 89/552/CEE [4] – denumită și Directiva „Televiziune fără frontiere” – în versiunea modificată [5] prin Directiva 97/36/CE [6].

6. Prevederile generale ale capitolului II din Directiva 89/552 cuprind articolul 3 alineatul (1), care prevede:

„Statele membre își păstrează libertatea de a solicita stațiilor de televiziune aflate sub jurisdicția lor să stabilească norme mai detaliate sau mai stricte referitoare la domeniile conținute în prezenta directivă.”

7. Capitolul III din Directiva 89/552, care este intitulat „Promovarea distribuției și producției de programe de televiziune”, cuprinde, printre altele, articolele 4, 5 și 6.

8. Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 89/552 prevede:

„În cazul în care acest lucru este posibil și folosind mijloace adecvate, statele membre garantează faptul că stațiile de emisie rezervă operelor europene, în sensul articolului 6, o proporție majoritară din timpul lor de emisie […]. Această proporție, având în vedere responsabilitățile de ordin informațional, educațional, cultural și de divertisment ale stației de emisie către publicul său, ar trebui atinsă progresiv, pe baza unor criterii adecvate.”

4 — Directiva 89/552/CEE a Consiliului din 3 octombrie 1989 privind coordonarea anumitor acte cu putere de lege și acte administrative ale statelor membre cu privire la desfășurarea activităților de difuzare a programelor de televiziune (JO L 298, p. 23, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 215, denumită în continuare „Directiva 89/552”).

5 — În 2007, Directiva 89/552 a fost modificată din nou în principalele aspecte prin Directiva 2007/65/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2007 de modificare a Directivei 89/552/CEE a Consiliului privind coordonarea anumitor acte cu putere de lege și acte administrative ale statelor membre cu privire la desfășurarea activităților de difuzare a programelor de televiziune (JO L 332, p. 27). Cu toate acestea, întrucât termenul de transpunere a acestora nu expiră decât la 19 decembrie 2009 (a se vedea articolul 3 din Directiva 2007/65), aceste modificări sunt lipsite de relevanță în prezenta cauză.

6 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 30 iunie 1997 de modificare a Directivei 89/552/CEE a Consiliului privind coordonarea anumitor acte cu putere de lege și acte administrative ale statelor membre cu privire la desfășurarea activităților de difuzare a programelor de televiziune (JO L 202, p. 60, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 232, denumită în continuare „Directiva 97/36” sau „Directiva de modificare 97/36”).

9. Articolul 5 din Directiva 89/552 prevede:

„În cazul în care acest lucru este posibil și folosind mijloace adecvate, statele membre garantează că stațiile de emisie rezervă cel puțin 10 % din timpul lor de emisie […] sau, ca alternativă, la discreția fiecărui stat membru, cel puțin 10 % din bugetul lor de programe, pentru opere europene create de producători independenți de stațiile de emisie. Această proporție, având în vedere responsabilitățile de ordin informațional, educațional, cultural și de divertisment ale stației de emisie către publicul său, ar trebui atinsă progresiv, pe baza unor criterii adecvate; ea trebuie obținută prin alocarea unei proporții adecvate operelor noi, respectiv operelor transmise într-un interval de 5 ani după producție.”

10. Articolul 6 din Directiva 89/552 cuprinde următoarea definiție:

„(1) În sensul prezentului capitol, «opere europene» înseamnă:

(a) operele originare din statele membre […];

(2) Operele la care se face referire la alineatul 1 literele (a) și (b) sunt opere realizate în cea mai mare parte cu autori și personal rezident într-unul sau mai multe din statele la care se face referire la alineatul 1 literele (a) și (b), în cazul în care respectă una dintre următoarele trei condiții:

(a) sunt realizate de către unul sau mai mulți producători stabiliți într-unul sau mai multe dintre statele respective sau

(b) producția operelor este supervizată și în esență controlată de către unul sau mai mulți producători stabiliți într-unul sau mai multe dintre statele respective;

(c) contribuția coproducătorilor din statele respective la costurile totale ale coproducției este preponderentă, iar coproducția nu este controlată de unul sau mai mulți producători stabiliți în afara statelor respective.

[…]”

11. Pe de altă parte, al treisprezecelea, al nouăsprezecelea, al douăzeci și doilea, al douăzeci și treilea și al douăzeci și șaselea considerent ale Directivei 89/552 prevăd următoarele:

„[13] întrucât prezenta directivă stabilește reglementările minimale necesare în vederea asigurării libertății de transmisie în difuzarea de programe; întrucât, în consecință, nu afectează responsabilitatea statelor membre și ale autorităților acestora cu privire la organizarea – inclusiv sistemele de acordare a licențelor de emisie, de autorizare administrativă și impozitare – finanțarea și conținutul programelor; întrucât, în consecință, nu se aduce atingere independenței evoluției culturale a statelor membre și păstrării diversității culturale în interiorul Comunității;

[…]

[19] întrucât cerințele minimale privind toate programele de televiziune comunitare, publice și private pentru producțiile audiovizuale europene sunt un mijloc de promovare a producției, a producției independente și distribuției în industriile menționate anterior și sunt complementare altor instrumente deja existente sau care urmează a fi propuse în favoarea atingerii aceluiași obiectiv;

[…]

[22] întrucât găsirea unor instrumente și proceduri adecvate, în conformitate cu legislația comunitară, este importantă pentru a promova punerea în aplicare a acestor obiective din perspectiva adoptării unor măsuri adecvate, menite să încurajeze activitatea și dezvoltarea producției și distribuției audiovizuale europene, în special în țările cu o capacitate de producție redusă și cu limbi de circulație restrânsă;

[23] întrucât planuri naționale de asistență pentru producțiile europene pot fi aplicate în măsura în care acestea se conformează legislației comunitare;

[…]

[26] întrucât, pentru a permite o politică activă în sprijinul unei anumite limbi, statele membre își păstrează libertatea de a stabili reglementări mai detaliate sau mai stricte în special pe baza criteriilor de limbă, atâta timp cât reglementările respective sunt în conformitate cu legislația europeană și mai ales nu sunt aplicabile retransmisiei programelor difuzate originare din alte state membre”.

12. În plus, trebuie să se facă trimitere de asemenea la considerentele (44) și (45) ale Directivei 97/36, care prevăd următoarele:

„(44) Întrucât abordarea din Directiva 89/552/CEE și din prezenta directivă au fost adoptate pentru a realiza armonizarea esențială, necesară și suficientă în vederea asigurării liberei circulații a emisiunilor de televiziune în interiorul Comunității; întrucât statele membre își păstrează libertatea de a aplica emițătorilor aflați sub jurisdicția lor reglementări mai detaliate sau mai stricte în domeniile coordonate de prezenta directivă, inclusiv, *inter alia*, reglementări care să favorizeze atingerea scopurilor de politici lingvistice, protecția interesului public din perspectiva rolului televiziunii ca furnizoare de informații, educație, cultură și divertisment, nevoia de protejare a pluralismului în industria informațională și în mass-media și protecția concurenței în vederea evitării abuzului de poziție dominantă și stabilirii sau consolidării pozițiilor dominante prin fuziuni, acorduri, achiziții sau inițiative similare; întrucât astfel de reglementări trebuie să fie compatibile cu legislația europeană;

(45) Întrucât obiectivul sprijinirii producției audiovizuale în Europa poate fi urmărit de către statele membre în interiorul cadrului de organizare a serviciilor de difuzare a programelor de televiziune, *inter alia*, prin definirea unei misiuni de interes public pentru anumite organizații de difuzare a programelor de televiziune, inclusiv obligația de a contribui substanțial la investițiile în producția europeană”.

B — *Dreptul internațional*

13. Convenția pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale [7] a fost adoptată la 20 octombrie 2005 la Paris, în cadrul Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). Pe lângă Comunitatea Europeană, părțile la această convenție includ majoritatea statelor membre [8] ale acesteia. Convenția UNESCO a intrat în vigoare la 18 martie 2007.

14. Preambulul Convenției UNESCO confirmă între altele faptul că diversitatea culturală „este o caracteristică inerentă umanității” [9], că aceasta constituie „un patri-

7 — Denumită în continuare „Convenția UNESCO”. Textul acestei convenții este cuprins în anexa 1(a) la Decizia 2006/515/CE a Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (JO L 201, p. 15, Ediție specială, 11/vol. 47, p. 70).

8 — Bulgaria, Danemarca, Germania, Estonia, Irlanda, Grecia, Spania, Franța, Italia, Cipru, Letonia, Lituania, Luxemburg, Ungaria, Malta, Austria, Polonia, Portugalia, România, Slovenia, Slovacia, Finlanda, Suedia și Regatul Unit (pentru lista statelor părți, a se vedea site-ul UNESCO la adresa http://portal.Unesco.org/convenția.asp?KO=31038&language=E&order=alpha#1, consultat ultima dată la 8 iulie 2008).

9 — Primul considerent al Convenției UNESCO.

moniu comun al umanității și că ar trebui respectată și păstrată spre binele tuturor” [10]. Acesta subliniază și „importanța diversității culturale pentru realizarea deplină a drepturilor omului și a libertăților fundamentale proclamate în Declarația universală a drepturilor omului și în alte instrumente universal recunoscute” [11]. Preambulul subliniază, în plus, că „diversitatea lingvistică este un element fundamental de diversitate culturală” [12].

15. Potrivit articolului 1, Convenția UNESCO are ca obiectiv:

„(a) protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale;

[…]

(h) reafirmarea dreptului suveran al statelor de a conserva, adopta și pune în aplicare politicile și măsurile pe care le consideră adecvate pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale pe teritoriul lor;

[…]”

16. Printre principiile directoare ale Convenției UNESCO, articolul 2 punctul 2 din această convenție descrie principiul suveranității după cum urmează:

„În conformitate cu Carta Națiunilor Unite și cu principiile dreptului internațional, statele au dreptul suveran de a adopta măsurile și politicile de protejare și promovare a diversității expresiilor culturale pe teritoriul lor.”

17. La articolul 5 alineatul (1) din această convenție, părțile reafirmă:

„[…] în conformitate cu Carta Organizației Națiunilor Unite, cu principiile dreptului internațional și cu instrumentele universal recunoscute în materie de drepturi ale omului, dreptul lor suveran de a formula și de a pune în aplicare politici culturale proprii și de a adopta măsuri în vederea protejării și a promovării diversității expresiilor culturale […]”

10 — Al doilea considerent al Convenției UNESCO.
11 — Al cincilea considerent al Convenției UNESCO.
12 — Al paisprezecelea considerent al Convenției UNESCO.

18. Articolul 6 din Convenția UNESCO prevede:

„(1) În cadrul politicilor și al măsurilor culturale proprii, astfel cum sunt descrise la articolul 4 punctul 6 și ținând seama de circumstanțele și nevoile proprii, fiecare parte poate adopta măsuri destinate să protejeze și să promoveze diversitatea expresiilor culturale pe teritoriul său.

(2) Măsurile respective pot include:

(a) măsuri de reglementare care vizează protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale;

(b) măsuri care oferă, într-un mod adecvat, oportunități pentru activități, bunuri și servicii culturale naționale, în cadrul ansamblului de activități, bunuri și servicii culturale disponibile pe teritoriul național, în vederea creării, a producerii, a difuzării, a distribuției și a beneficierii de acestea, inclusiv măsuri privind limba utilizată pentru activitățile, bunurile și serviciile respective.

[…]”

19. Articolul 20 din Convenția UNESCO reglementează relațiile acestei convenții cu „celelalte instrumente” după cum urmează:

„(1) Părțile recunosc că trebuie să își îndeplinească cu bună-credință obligațiile ce le revin în baza prezentei convenții și a tuturor celorlalte tratate la care sunt părți. Astfel, fără a subordona prezenta convenție altor tratate:

(a) părțile încurajează susținerea reciprocă între prezenta convenție și celelalte tratate la care sunt părți și

(b) atunci când interpretează și aplică celelalte tratate la care sunt părți sau atunci când își asumă alte obligații internaționale, părțile țin seama de dispozițiile pertinente ale prezentei convenții.

(2) Nimic din prezenta convenție nu poate fi interpretat ca modificând drepturile și obligațiile ce revin părților în baza altor tratate la care acestea sunt părți.”

C — *Reglementarea națională*

20. Dispozițiile spaniole referitoare la televiziune și la cinematografie includ Legea 25/1994 din 12 iulie 1994 [13], care a transpus Directiva 89/552 în dreptul spaniol. Articolul 5 din această lege este intitulat „Opere europene” și a fost modificat de mai multe ori. Versiunea relevantă în prezenta cauză este cea modificată prin Legea 22/1999 din 7 iunie 1999 [14] și prin cea de a doua dispoziție adițională a Legii 15/2001 din 9 iulie 2001 [15].

21. În această versiune, articolul 5 alineatul 1 din Legea 25/1994 are următorul cuprins:

„Operatorii de televiziune rezervă 51 % din timpul de emisie anual difuzării de opere audiovizuale europene.

Operatorii de televiziune care dețin responsabilitatea editorială a canalelor de televiziune ale căror programe cuprind filme de lung metraj de producție recentă, și anume filme a căror producție datează de mai puțin de șapte ani, alocă în fiecare an cel puțin 5 % din valoarea totală a veniturilor realizate în exercițiul precedent, conform contului de exploatare, pentru finanțarea anticipată a producției de filme de lung metraj și de scurt metraj și de filme de televiziune europene, inclusiv cele prevăzute la articolul 5 alineatul 1 din Legea privind favorizarea și promovarea cinematografiei și a sectorului audiovizual. 60 % din această finanțare este alocată producțiilor având ca limbă originală una dintre limbile oficiale din Spania.

În acest sens, filme de televiziune înseamnă operele audiovizuale având caracteristici similare cu filmele cinematografice de lung metraj, și anume operele unitare cu o durată mai mare de șaizeci de minute, cu un deznodământ, caracterizate prin faptul că exploatarea comercială nu include proiectarea în săli de cinema; venituri din exploatare înseamnă veniturile obținute din programarea și din exploatarea canalului sau a canalelor de televiziune care dau naștere obligației în cauză, astfel cum se reflectă în conturile de exploatare care fac obiectul unui audit.

Guvernul, după consultarea tuturor sectoarelor interesate, poate stabili prin regulament

13 — Ley 25/1994, de 12 de julio, por la que se incorpora al Ordenamiento Jurídico Español la Directiva 89/552/CEE, sobre la coordinación de Disposiciones Legales, Reglamentarias y Administrativas de los Estados Miembros relativas al ejercicio de actividades de Radiodifusión Televisiva (BOE nr. 166 din 13 iulie 1994, p. 22342).

14 — Ley 22/1999, de 7 de junio, de Modificación de la Ley 25/1994 por la que se incorpora al Ordenamiento Jurídico Español la Directiva 89/552/CEE, sobre la coordinación de disposiciones legales, reglamentarias y administrativas de los Estados miembros, relativas al ejercicio de actividades de radiodifusión televisiva (BOE nr. 136 din 8 iunie 1999, p. 21765).

15 — Ley 15/2001, de 9 de julio, de fomento y promoción de la cinematografía y el sector audiovisual (BOE nr. 164 din 10 iulie 2001, p. 24904).

duratele necesare pentru ca o operă audiovizuală să fie considerată un film de televiziune."

22. Decretul regal 1652/2004 din 9 iulie 2004 a aprobat „Regulamentul privind investiția obligatorie pentru finanțarea anticipată a filmelor de lung metraj și de scurt metraj și a filmelor de televiziune europene și spaniole" [16]. Acesta conține dispoziții de punere în aplicare a prevederilor articolului 5 alineatul 1 din Legea 25/1994 în ceea ce privește finanțarea de producții cinematografice europene; acesta reglementează în special calcularea cifrei de afaceri a operatorilor de televiziune, precum și calcularea cotei-părți destinate achiziționării de producții cinematografice europene. În conformitate cu articolul 7 alineatul 1 din acest regulament, pentru a îndeplini obligația de finanțare anticipată, se poate ține seama de toate cheltuielile efectuate de operatorul de televiziune pentru propria sa producție, de comenzile de producție, de coproducții și de achiziționarea de drepturi de difuzare de opere audiovizuale.

23. În ceea ce privește procedura, decizia de trimitere cuprinde următoarele informații suplimentare: în Spania, persoanele juridice de drept privat ale căror interese sunt afectate printr-un regulament cu aplicabilitate generală au dreptul de a ataca acest regulament în justiție și de a solicita anularea acestuia. În cazul în care astfel de dispoziții cu aplicabilitate generală sunt adoptate de Consiliul de Miniștri spaniol, examinarea lor judiciară, în unică instanță, este de competența Camerei de Contencios Administrativ a Tribunal Supremo, care asigură controlul de legalitate al actelor guvernului.

III — Situația de fapt și procedura principală

24. La 16 septembrie 2004, UTECA a sesizat Tribunal Supremo (denumit în continuare și „instanța de trimitere") cu o acțiune împotriva Decretului regal 1652/2004 și a solicitat declararea nulității acestuia.

25. Acțiunea urmărește să înlăture atât aplicarea decretului regal atacat, cât și aplicarea normelor juridice pe care acesta se întemeiază, pentru motivul că, în opinia UTECA, decretul ar încălca diferite dispoziții ale Constituției spaniole, fiind contrar și dreptului comunitar.

26. Solicitările UTECA sunt contestate de Administrația Generală a Statului Spaniol [17], de Federación de Asociaciones de Productores Audiovisuales Españoles (denumită în continuare „FAPAE"), o asociație de produ-

16 — Real Decreto 1652/2004, de 9 de julio, por el que se aprueba el Reglamento que regula la inversión obligatoria para la financiación anticipada de largometrajes y cortometrajes cinematográficos y películas para televisión, europeos y españoles (BOE nr. 174 din 20 iulie 2004, p. 26264).

17 — Administracíón General del Estado.

cători spanioli în sectorul audiovizual, și de Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (denumită în continuare „EGEDA”), un organism de gestiune a drepturilor de proprietate intelectuală ale producătorilor de opere audiovizuale.

IV — Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare și procedura în fața Curții

27. Prin Decizia din 18 aprilie 2007, primită de Curte la 3 mai 2007, Tribunal Supremo a suspendat judecarea cauzei și a adresat Curții următoarele trei întrebări preliminare:

„a) Articolul 3 din Directiva 89/552/CEE, astfel cum a fost modificată prin Directiva 97/36/CE, permite statelor membre să impună operatorilor de televiziune obligația de a aloca un procent din veniturile din exploatare pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene?

b) În cazul în care răspunsul la întrebarea precedentă ar fi afirmativ, rezultă că o normă națională care, pe lângă faptul că prevede obligația de finanțare anticipată prezentată anterior, rezervă o cotă de 60 % din finanțarea obligatorie menționată pentru operele având ca limbă originală spaniola este conformă cu această directivă și cu articolul 12 din Tratatul CE coroborat cu celelalte dispoziții speciale la care se referă acesta?

c) Obligația impusă de o normă națională operatorilor de televiziune de a aloca un procent din veniturile din exploatare pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice, din care o cotă de 60 % trebuie să fie destinată special operelor având ca limbă originală spaniola și care sunt produse în majoritate de industria cinematografică spaniolă, constituie un ajutor de stat în favoarea industriei menționate, în sensul articolului 87 din Tratatul CE?”

28. În cursul procedurii în fața Curții, UTECA, FAPAE, EGEDA, Guvernul Republicii Elene, al Regatului Spaniei și al Republicii Franceze, Comisia Comunităților Europene, precum și Autoritatea AELS de Supraveghere au prezentat observații scrise și orale. Pe de altă parte, guvernele belgian, italian, austriac și polonez au depus observații scrise.

V — Apreciere

A — *Cu privire la prima întrebare: compatibilitatea unei obligații de finanțare anticipată de opere europene cu Directiva „Televiziune fără frontiere”*

29. Prin intermediul primei întrebări, Tribunal Supremo solicită interpretarea articolului 3 din Directiva 89/552. În esență, trebuie să se clarifice dacă un stat membru poate – dincolo de cotele prevăzute la articolele 4 și 5 din această directivă – să impună operatorilor de televiziune să aloce anual un anumit procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată de filme cinematografice și de televiziune europene. Cu alte cuvinte, i se solicită Curții să stabilească marja pe care Directiva „Televiziune fără frontiere” o lasă statelor membre în materie de finanțare anticipată a operelor europene.

1. Observație introductivă

30. În conformitate cu articolul 3 alineatul (1) din Directiva 89/552, statele membre își păstrează libertatea de a solicita stațiilor de televiziune aflate sub jurisdicția lor să stabilească norme mai detaliate sau mai stricte referitoare la domeniile conținute în directiva menționată.

31. Această dispoziție ilustrează faptul că Directiva „Televiziune fără frontiere” nu urmărește o armonizare completă a dispozițiilor aplicabile operatorilor de televiziune, ci instituie doar cerințe minime pentru programele de televiziune pe care le difuzează [18].

32. Cu toate acestea, ar fi eronat să se presupună că statele membre pot adopta norme mai stricte sau mai detaliate pentru operatorii de televiziune numai în domeniul de aplicare al Directivei „Televiziune fără frontiere”. Desigur, formularea „domeniile conținute în” de la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 89/522 poate să sugereze acest lucru. Totuși, această formulare urmărește numai să precizeze că satele membre pot depăși cerințele minime prevăzute de legiuitorul comunitar *chiar* în domeniile conținute în directiva menționată. În plus, este de la sine înțeles că reglementările naționale care au impact asupra activității operatorilor de televiziune pot să fie adoptate de asemenea în domenii complet străine de Directiva „Televiziune fără frontiere” [19].

18 — A se vedea al treisprezecelea considerent al Directivei 89/552, precum și Hotărârea din 9 februarie 1995, Leclerc-Siplec (C-412/93, Rec., p. I-179, punctele 29 și 44), și Hotărârea din 9 iulie 1997, De Agostini și TV-Shop (C-34/95-C-36/95, Rec., p. I-3843, punctul 3).

19 — Astfel cum rezultă din al treisprezecelea considerent al Directivei 89/552, nu se aduce atingere în special responsabilității statelor membre și a autorităților acestora cu privire la organizarea, finanțarea și conținutul programelor. În același sens, considerentul (44) al Directivei de modificare 97/36 prevede că statele membre își păstrează, de exemplu, libertatea de a aplica emițătorilor dreptul național al concurenței.

33. Prin urmare, pentru a răspunde la prima întrebare preliminară, este irelevant faptul că o reglementare privind finanțarea anticipată a anumitor filme europene, precum reglementarea spaniolă în cauză, se referă la un *domeniu conținut* în Directiva „Televiziune fără frontiere" sau că aceasta nu intră deloc în domeniul de aplicare al acesteia din urmă. În ambele situații, statele membre au dreptul de a depăși cerințele minime impuse de respectiva directivă.

34. Cu toate acestea, „norme[le] mai detaliate sau mai stricte" adoptate de statele membre nu trebuie să intre în contradicție cu termenii și cu obiectivele Directivei 89/552 și nu trebuie să încalce alte dispoziții de drept comunitar [20]. Considerațiile următoare se referă la aceste eventuale limite ale marjei acordate statelor membre.

2. Nu există o interdicție generală privind reglementarea națională a finanțării anticipate

35. Directiva „Televiziune fără frontiere" nu impune statelor membre nicio cerință concretă în ceea ce privește finanțarea sau finanțarea anticipată a operelor europene [21].

36. Însă directiva nici nu le interzice acestora să adopte reglementări privind această temă în dreptul lor național. Din lipsa unor astfel de dispoziții în directivă nu se poate deduce că statelor membre le este interzisă adoptarea unor astfel de reglementări. Dimpotrivă, astfel cum se arată în preambul, Directiva „Televiziune fără frontiere" nu aduce atingere competențelor statelor membre în materie de finanțare și de conținut al programelor [22].

37. Prin urmare, contrar opiniei UTECA și a guvernului polonez, marja de manevră acordată statelor membre în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 89/552 nu se limitează la stabilirea cotelor de difuzare de opere europene la televiziune și la reglementarea mai mult sau mai puțin strictă sau detaliată a acestora în dreptul național. Astfel, pentru promovarea difuzării și a producției de opere europene, acestea nu sunt obligate să se limiteze la instrumentele prevăzute la articolele 4 și 5 din Directiva 89/552.

20 — A se vedea în acest sens ultima teză a considerentului (44) al Directivei 97/36. A se vedea în același sens Hotărârea De Agostini și TV-Shop (citată la nota de subsol 18, în special punctele 50 și 51) și Hotărârea din 28 octombrie 1999, ARD (C-6/98, Rec., p. I-7599, în special punctele 49 și 50). În aceste hotărâri, Curtea examinează normele naționale mai stricte în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 89/552 în lumina dispozițiilor privind libera prestare a serviciilor. A se vedea de asemenea Hotărârea din 17 iulie 2008, Corporación Dermoestética (C-500/06, Rep., p. I-5785, punctul 31).

21 — Nici trimiterea care figurează la articolul 5 din Directiva 89/552 privind mijloacele bugetare ale operatorilor de televiziune nu privește finanțarea producției de opere europene, ci doar difuzarea acestora la televiziune.

22 — Al treisprezecelea considerent al Directivei 89/552.

38. Dimpotrivă, „norme[le] mai detaliate sau mai stricte” pe care statele membre le pot adopta în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 89/552 cuprind un spectru foarte larg de măsuri naționale posibile. Legiuitorul comunitar însuși a confirmat acest lucru în momentul modificării Directivei „Televiziune fără frontiere”, în 1997, și, în considerentul (44) al Directivei de modificare 97/36, acesta a evocat domeniile de reglementare cele mai diverse, fără ca lista să fie totuși exhaustivă, astfel cum rezultă din utilizarea expresiei *inter alia* [23]. Considerentul (45) al Directivei 97/36 prevede chiar în mod expres o obligație de a contribui „la investițiile în producția europeană”.

39. Prin urmare, din Directiva „Televiziune fără frontiere” nu se poate deduce nicio interdicție generală de a adopta reglementări naționale privind finanțarea anticipată, precum reglementarea spaniolă [24].

3. Nimic nu interzice includerea operatorilor de televiziune privați într-o reglementare națională privind finanțarea anticipată

40. În opinia UTECA, articolul 3 alineatul (1) din Directiva 89/552 nu permite statelor membre să introducă norme mai stricte numai pentru anumiți operatori de televiziune, învestiți cu realizarea unei misiuni de interes public. Această dispoziție ar trebui coroborată cu Protocolul privind sistemul de radiodifuziune publică în statele membre [25].

41. Nu împărtășim acest punct de vedere. În termeni generali, Directiva „Televiziune fără frontiere” nu face nicio distincție între operatorii de televiziune privați și cei publici sau învestiți cu o misiune de interes public. În special, modul de redactare a articolului 3 alineatul (1) din Directiva 89/552, la care se face referire în speță, nu conține niciun element care să poată justifica o astfel de distincție.

42. Desigur, cu ocazia modificării aduse Directivei 89/552 în 1997, legiuitorul comunitar a precizat că anumiți operatori de televiziune pot fi învestiți cu o misiune de interes public, care poate cuprinde obligația de a contribui la investițiile în producția europeană [26].

43. Totuși, din aceasta nu se poate deduce că numai operatorii învestiți cu o misiune de interes public ar putea fi obligați în mod legal să contribuie la finanțarea anticipată a

23 — În sens similar, în ceea ce privește legătura dintre articolul 3 alineatul (1) și articolul 19 din Directiva 89/552, a se vedea Hotărârea Leclerc-Siplec (citată la nota de subsol 18, punctele 40, 41 și 47).

24 — În același sens și pentru cauzele viitoare, a se vedea noul articol 3a alineatul (1) din Directiva „Televiziune fără frontiere” coroborat cu considerentul (48) al Directivei 2007/65.

25 — Protocolul privind sistemul de radiodifuziune publică în statele membre a fost introdus ca anexă la Tratatul CE prin Tratatul de la Amsterdam, semnat la 2 octombrie 1997. Acesta a fost publicat în JO 1997, C 340, p. 109.

26 — Considerentul (45) al Directivei 97/36.

operelor europene. Dimpotrivă, statele membre pot decide de asemenea să impună această finanțare anticipată tuturor operatorilor de televiziune aflați sub jurisdicția lor, pentru a contribui astfel la punerea în aplicare cât mai eficientă posibil a regimului de cote pentru difuzarea de opere europene (a se vedea articolele 4 și 5 din Directiva 89/552) [27].

44. Prin urmare, din Directiva „Televiziune fără frontiere” nu se poate deduce nicio interdicție referitoare la includerea operatorilor de televiziune privați într-o reglementare națională privind finanțarea anticipată precum cea spaniolă.

4. Nu există obiective contrare în Directiva „Televiziune fără frontiere”

45. În ceea ce privește obiectivele Directivei „Televiziune fără frontiere”, este suficient să se examineze preambulul pentru a constata că legiuitorul comunitar a acordat o atenție deosebită promovării producției de programe de televiziune europene și de opere audiovizuale europene [28]. Aceasta rezultă și din capitolul III, al cărui titlu arată că directiva menționată urmărește promovarea nu doar a *distribuției* de programe de televiziune, ci și a *producției* lor.

46. O reglementare națională care impune operatorilor de televiziune să contribuie la finanțarea anticipată a anumitor filme cinematografice și de televiziune europene încurajează producția de programe de televiziune europene și de opere audiovizuale europene și, prin urmare, este conformă cu obiectivele Directivei „Televiziune fără frontiere” [29]. De altfel, aceasta este justificată și de un motiv imperativ de interes general în sensul jurisprudenței Curții cu privire la libertățile fundamentale [30].

47. În plus, realizarea cotelor minime prevăzute la articolele 4 și 5 din Directiva „Televiziune fără frontiere” pentru difuzarea de opere europene la televiziune ar fi iluzorie în cazul în care, din lipsa finanțării corespunzătoare, ar fi imposibil să se producă un număr suficient de opere europene. De asemenea, statele membre care adoptă măsuri interne pentru îmbunătățirea finanțării de producții europene contribuie, în mod indirect, la realizarea cotelor menționate.

27 — De altfel, acest lucru este confirmat, pentru situațiile viitoare, de noul articol 3a alineatul (1) din Directiva „Televiziune fără frontiere” coroborat cu considerentul (48) al Directivei 2007/65, în care, în ceea ce privește serviciile mass-media audiovizuale la cerere, se instituie în mod expres contribuții financiare ale prestatorilor de servicii ca mijloc de promovare a producției de opere europene.

28 — Al nouăsprezecelea și al douăzeci și doilea considerent ale Directivei 89/552.

29 — A se vedea al douăzeci și treilea considerent al Directivei 89/552, care autorizează în mod expres aplicarea unor planuri naționale de asistență pentru producțiile europene în măsura în care acestea se conformează legislației comunitare.

30 — Hotărârea din 11 iulie 1985, Cinéthèque și alții (60/84 și 61/84, Rec., p. 2605, punctul 23).

48. Prin urmare, obiectivul specific al directivei menționate de a promova producția de opere europene, pe lângă difuzarea acestora la televiziune, nu se opune unei reglementări naționale care impune operatorilor de televiziune să participe la finanțarea anticipată a anumitor filme europene [31].

49. O astfel de reglementare de finanțare anticipată nu intră în contradicție nici cu obiectivul principal al directivei, care este acela de a asigura libertatea de transmisie în difuzarea de programe de televiziune în Europa [32].

50. În general, aplicarea normelor naționale mai stricte nu afectează în mod necesar realizarea obiectivului de a asigura libertatea de transmisie în difuzarea de programe de televiziune [33].

51. În special în prezenta cauză, obstacolele în calea realizării acestui obiectiv sunt cu atât mai puțin de temut, cu cât operatorii de televiziune străini ale căror programe se difuzează în Spania nu sunt, în niciun caz, supuși regimului de finanțare anticipată aplicabil în acest stat.

52. În ceea ce îi privește pe operatorii stabiliți în Spania, chiar dacă sunt obligați să participe la finanțarea anticipată de opere europene, acest lucru nu are un impact direct asupra programelor lor. Dimpotrivă, finanțarea anticipată impusă de dreptul spaniol urmărește punerea în aplicare mai eficientă a regimului de cote pentru difuzarea de opere europene prevăzut la articolele 4 și 5 din Directiva 89/552, care se aplică tuturor operatorilor de televiziune stabiliți în Comunitate.

53. Obligația de finanțare anticipată ar putea fi calificată cel mult drept o intervenție indirectă în programele operatorului de televiziune din cauza efectelor sale asupra bugetului acestuia din urmă. Dar, întrucât obligația de finanțare anticipată alocă, cu 5 % din venituri, numai un procent relativ mic din bugetul total al unui operator de televiziune, efectele sale par prea nesemnificative și aleatorii [34] pentru a afecta grav libertatea sa în ceea ce privește programele și, în consecință, pentru a împiedica libertatea de transmisie în difuzarea de programe de televiziune la alegerea sa, în conformitate cu directiva.

31 — În același sens, a se vedea considerentul (45) al Directivei 97/36, precum și, pentru cauzele viitoare, noul articol 3a alineatul (1) din Directiva „Televiziune fără frontiere” coroborat cu considerentul (48) al Directivei 2007/65.

32 — Faptul că obiectivul principal al Directivei „Televiziune fără frontiere” este acela de a garanta libera difuzare a emisiunilor de televiziune rezultă în special din Hotărârea Leclerc-Siplec (citată la nota de subsol 18, punctul 28), din Hotărârea De Agostini și TV-Shop (citată la nota de subsol 18, punctul 3) și din Hotărârea ARD (citată la nota de subsol 20, punctul 28).

33 — Hotărârea Leclerc-Siplec (citată la nota de subsol 18, punctul 44).

34 — În același sens, dar într-un alt context, a se vedea Hotărârea din 17 februarie 2005, Viacom Outdoor (C-134/03, Rec., p. I-1167, punctul 38), și Hotărârea din 26 mai 2005, Burmanjer și alții (C-20/03, Rec., p. I-4133, punctul 31, ultima frază).

54. Pe scurt, în acest sens, obiectivele Directivei „Televiziune fără frontiere” nu se opun unei reglementări naționale precum reglementarea spaniolă, care impune operatorilor de televiziune să participe la finanțarea anticipată a anumitor filme europene.

5. Alte observații

55. Din motive de exhaustivitate, vom aborda de asemenea, în cele din urmă, două probleme specifice ridicate de Tribunal Supremo în cadrul primei întrebări preliminare și care i-au provocat acestuia îndoieli în ceea ce privește compatibilitatea cu Directiva „Televiziune fără frontiere” a unei reglementări privind finanțarea anticipată, precum reglementarea spaniolă.

a) Este posibil ca anumite categorii de opere europene să fie excluse din domeniul de aplicare al unei reglementări naționale de finanțare anticipată?

56. Mai întâi, în decizia de trimitere, Tribunal Supremo a subliniat în special faptul că obligația de finanțare anticipată impusă operatorilor de televiziune spanioli nu se extinde la toate operele europene în sensul articolului 6 din Directiva „Televiziune fără frontiere”, ci numai la unele dintre acestea, respectiv filmele cinematografice și filmele de televiziune cu o durată mai mare de șaizeci de minute și care nu sunt constituite din mai multe episoade.

57. După cum am arătat [35], Directiva „Televiziune fără frontiere” nu impune statelor membre să reglementeze finanțarea sau finanțarea anticipată de opere europene în dreptul lor național. În consecință, aceasta nu prevede nici care opere europene pot sau trebuie, eventual, să facă obiectul unui astfel de regim național de finanțare anticipată. Prin urmare, statele membre rămân libere, în principiu, să stabilească aspectele concrete ale regimurilor acestora de finanțare anticipată și să precizeze operele care trebuie să beneficieze de finanțarea anticipată obligatorie.

58. În speță, eventuale restricții în temeiul dreptului comunitar ar putea rezulta numai din principiul egalității de tratament sau al nediscriminării, care face parte din principiile generale de drept comunitar [36] și care se impune statelor membre în domeniul de aplicare al dreptului comunitar [37]. În măsura în care, astfel cum am arătat, regimul spaniol

35 — A se vedea punctul 35 din prezentele concluzii.

36 — Hotărârea din 20 octombrie 2005, Comisia/Portugalia (C-334/03, Rec., p. I-8911, punctul 24), precum și Hotărârea din 12 septembrie 2006, Eman și Sevinger (C-300/04, Rec., p. I-8055, punctul 57).

37 — Hotărârea din 11 iulie 2006, Chacón Navas (C-13/05, Rec., p. I-6467, punctul 56), și Hotărârea din 7 septembrie 2006, Cordero Alonso (C-81/05, Rec., p. I-7569, punctele 35 și 41).

de finanțare anticipată urmărește să promoveze producția de opere europene, acesta aduce atingere domeniului de aplicare al Directivei „Televiziune fără frontiere” [38].

59. Principiul egalității de tratament sau al nediscriminării impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv [39].

60. Desigur, reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată operează o diferență de tratament între filmele cinematografice și de televiziune cu o durată mai mare de șaizeci de minute și alte opere, printre care serialele de televiziune. În ceea ce privește problema dacă situațiile sunt comparabile sau diferite și dacă reglementarea privind finanțarea anticipată este justificată în mod obiectiv, aceasta depinde de un număr mare de factori, pentru aprecierea cărora trebuie, de altfel, să i se lase legiuitorului național o marjă [40].

61. Astfel, Directiva „Televiziune fără frontiere” subliniază în special necesitatea de a sprijini producătorii independenți [41]. De asemenea, ar putea fi oportun să se acorde o finanțare anticipată operelor ale căror costuri de producție sunt comparativ ridicate și a căror realizare întâmpină dificultăți deosebite. Cele două abordări pot conduce la concluzia că filmele cinematografice și de televiziune cu o durată mai mare de șaizeci de minute nu sunt comparabile cu alte opere, în special cu serialele de televiziune, sau că, în orice caz, aplicarea unui tratament special acestora este justificată în mod obiectiv.

62. Cu toate acestea, nu se poate face nicio apreciere definitivă din cauza numărului redus de informații furnizate Curții. În plus, aprecierea faptelor din prezenta cauză și aplicarea dreptului comunitar la aceste fapte

38 — A se vedea al nouăsprezecelea și al douăzeci și doilea considerent ale Directivei 89/552, precum și titlul capitolului III, „Promovarea distribuției și producției de programe de televiziune”.

39 — Hotărârea din 10 ianuarie 2006, IATA și ELFAA (C-344/04, Rec., p. I-403, punctul 95), Hotărârea Eman și Sevinger (citată la nota de subsol 36, punctul 57), precum și Hotărârea din 11 septembrie 2007, Lindorfer/Consiliul (C-227/04 P, Rep., p. I-6767, punctul 63).

40 — În sens similar, a se vedea în special Hotărârea din 13 aprilie 2000, Karlsson și alții (C-292/97, Rec., p. I-2737, punctele 35 și 49), Hotărârea din 11 septembrie 2003, Steinicke (C-77/02, Rec., p. I-9027, punctul 61), și Hotărârea din 22 noiembrie 2005, Mangold (C-144/04, Rec., p. I-9981, punctul 63), în care Curtea, examinând interzicerea discriminării, a recunoscut statelor membre o anumită marjă de apreciere, chiar de putere discreționară, în vederea atingerii anumitor obiective de politică agricolă și de politică socială. În același sens, Curtea recunoaște că, în materia libertăților fundamentale, statele membre dispun de o marjă de apreciere în domeniile nearmonizate; a se vedea în special, în ceea ce privește protecția sănătății, Hotărârea din 13 iulie 2004, Bacardi France (C-429/02, Rec., p. I-6613, punctul 33), și, în materie de politică culturală, Hotărârea din 13 decembrie 2007, United Pan-Europe Communications Belgium și alții (C-250/06, Rep., p. I-11135, punctul 44).

41 — Articolul 5 din Directiva 89/552; a se vedea de asemenea al nouăsprezecelea și al douăzeci și patrulea considerent ale Directivei 89/552, precum și considerentul (31) al Directivei 97/36.

sunt, în orice caz, de competența exclusivă a instanței de trimitere [42].

b) Operatorii de televiziune care dispun numai de o ofertă minimă de filme cinematografice de producție recentă pot fi obligați la finanțarea anticipată de opere europene?

63. În decizia de trimitere, Tribunal Supremo a observat de asemenea că obligația de finanțare anticipată s-ar impune oricărui operator care include filme cinematografice de producție recentă [43] în programul său, chiar dacă oferta cinematografică a acestuia ocupă un loc minim sau neglijabil în programele sale.

64. După cum am subliniat [44], statele membre sunt, în principiu, libere să stabilească aspectele regimului lor național de finanțare anticipată. În acest context, ele au de asemenea dreptul de a stabili care operatori trebuie să fie supuși obligației de finanțare anticipată.

65. În această privință, orice restricție în temeiul dreptului comunitar poate rezulta numai din principiul egalității de tratament [45], deja menționat, precum și din principiul proporționalității [46].

66. În ceea ce privește principiul egalității de tratament, se pare că reglementarea spaniolă în litigiu impune finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene tuturor operatorilor de televiziune în aceeași măsură. Este de competența instanței de trimitere să stabilească dacă situația operatorilor de televiziune care dispun numai de o ofertă minimă de filme cinematografice este într-adevăr comparabilă cu cea a altor operatori. În cazul unui răspuns negativ, aceasta va trebui să examineze dacă egalitatea de tratament, în raport cu reglementarea privind finanțarea anticipată, poate să fie totuși justificată în mod obiectiv. În această privință, va trebui de asemenea să i se acorde legiuitorului național o anumită libertate de apreciere [47].

67. În ceea ce privește principiul proporționalității, acesta impune ca actele adoptate să nu depășească limitele a ceea ce este adecvat și necesar pentru a atinge obiectivele urmărite în mod legitim prin reglementarea în cauză, având în vedere că, atunci când este posibilă alegerea între mai multe măsuri adecvate,

42 — Hotărârea din 23 februarie 2006, CLT-UFA (C-253/03, Rec., p. I-1831, punctele 35 și 36), și Hotărârea din 10 iulie 2008, Feryn (C-54/07, Rep., p. I-5187, punctul 19).

43 — Potrivit reglementării spaniole, prin aceasta trebuie să se înțeleagă filmele a căror producție datează de mai puțin de șapte ani [articolul 5 alineatul 1 al doilea paragraf din Legea 25/1994, în versiunea modificată].

44 — A se vedea punctul 57 din prezentele concluzii.

45 — A se vedea punctele 58-61 din prezentele concluzii.

46 — În ceea ce privește obligația statelor membre de a respecta principiul proporționalității în exercitarea competențelor lor, a se vedea Hotărârea Karlsson și alții (citată la nota de subsol 40, punctele 45 și 58), Hotărârea din 10 martie 2005, Tempelman și van Schaijk (C-96/03 și C-97/03, Rec., p. I-1895, punctul 46), și Hotărârea din 27 septembrie 2007, Twoh International (C-184/05, Rep., p. I-7897, punctul 25).

47 — A se vedea jurisprudența citată la nota de subsol 40.

trebuie să se recurgă la cea mai puțin constrângătoare și că inconvenientele cauzate nu trebuie să fie disproporționate în raport cu scopurile vizate [48]. În lumina acestor considerații, instanța de trimitere trebuie în special să stabilească dacă obligația de finanțare anticipată a operelor europene constituie o sarcină excesivă pentru operatorii de televiziune care dispun numai de o ofertă minimă de filme cinematografice, chiar dacă aceasta nu afectează, cu 5 % din venituri, decât o parte relativ mică din bugetul total al operatorului.

68. Informațiile furnizate Curții nu îi permit acesteia să se pronunțe în mod definitiv cu privire la niciunul dintre aceste aspecte. Or, astfel cum am arătat deja [49], aprecierea faptelor din prezenta cauză și aplicarea dreptului comunitar la aceste fapte sunt, în orice caz, de competența exclusivă a instanței de trimitere.

6. Concluzie intermediară

69. Pentru a rezuma, trebuie să reținem că:

Directiva 89/552 în general și articolul 3 în special nu se opun unei reglementări naționale care impune operatorilor de televiziune să aloce anual un anumit procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene. Această reglementare națională trebuie să fie compatibilă cu celelalte norme de drept comunitar.

B — *Cu privire la a doua întrebare: aprecierea obligației de finanțare anticipată a operelor europene produse în anumite limbi din perspectiva libertăților fundamentale*

70. Analiza celei de a doua întrebări va fi necesară în cazul în care la prima întrebare se răspunde în sensul pe care îl propunem. Prin intermediul celei de a doua întrebări se solicită, în esență, să se stabilească dacă un stat membru poate, pe cale legală, să impună operatorilor de televiziune să aloce 60 % din finanțarea anticipată obligatorie pentru filme cinematografice și de televiziune europene a căror limbă originală este recunoscută ca limbă oficială în acel stat membru [50].

48 — A se vedea în special Hotărârea din 12 iulie 2001, Jippes și alții (C-189/01, Rec., p. I-5689, punctul 81), precum și Hotărârea Tempelman și van Schaijk (citată la nota de subsol 46, punctul 47).

49 — A se vedea punctul 62 din prezentele concluzii.

50 — Desigur, formularea celei de a doua întrebări se referă numai la „operele având ca limbă originală spaniola" („obras en lengua original española"). Cu toate acestea, o lectură a articolului 5 alineatul 1 al doilea paragraf din Legea 25/994, în versiunea modificată prin Legea 15/2001, arată că reglementarea spaniolă în litigiu nu se limitează numai la o limbă, ci se referă la „producțiile" având „ca limbă originală una dintre limbile oficiale din Spania" („producciones cuya lengua original sea cualquiera de las oficiales en España"). După cum a subliniat guvernul spaniol în cadrul ședinței, această formulă cuprinde limbile oficiale regionale, precum catalana, galiciana și basca.

1. Observație introductivă

71. În conformitate cu modul său de redactare, a doua întrebare preliminară privește interpretarea Directivei 89/552 și a principiului comunitar de interzicere a discriminării.

2. Libertățile fundamentale relevante și restricția privind aceste libertăți

72. În ceea ce privește Directiva 89/552, am precizat deja în cadrul răspunsului la prima întrebare [51] că aceasta nu impune nicio cerință deosebită în materia reglementării naționale privind finanțarea sau finanțarea anticipată a filmelor cinematografice. În orice caz, reglementarea trebuie să fie compatibilă cu celelalte dispoziții de drept comunitar și în special cu libertățile fundamentale consacrate în Tratatul CE [52]. Prin urmare, vom analiza în continuare a doua întrebare preliminară numai din această perspectivă.

73. În măsura în care a doua întrebare se referă la principiul general al nediscriminării enunțat la articolul 12 CE, trebuie amintit că acesta din urmă nu are vocație de a se aplica în mod autonom decât în situațiile reglementate de dreptul comunitar pentru care tratatul nu prevede o normă specială de interzicere a discriminării [53]. Or, astfel cum vom vedea, prezenta cauză privește mai multe libertăți fundamentale consacrate în tratat, astfel încât nu este necesar să se examineze articolul 12 CE în cadrul prezentelor concluzii.

74. Reglementarea spaniolă în cauză impune operatorilor de televiziune să aloce un anumit procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene având ca limbă originală una dintre limbile oficiale recunoscute în Spania.

75. Desigur, teoretic, astfel de filme pot fi produse în toate statele membre. Cu toate acestea, în practică, instanța de trimitere constată că, în esență, aceste filme sunt produse în Spania [54]. Astfel, pentru a putea

51 — A se vedea în special punctele 35-54 din prezentele concluzii.

52 — A se vedea ultima teză a considerentului (44) al Directivei 97/36, precum și jurisprudența citată la nota de subsol 20 din prezentele concluzii.

53 — Hotărârea din 26 noiembrie 2002, Oteiza Olazabal (C-100/01, Rec., p. I-10981, punctul 25), Hotărârea din 11 decembrie 2003, AMOK (C-289/02, Rec., p. I-15059, punctul 25), Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții (C-222/04, Rec., p. I-289, punctul 99), și Hotărârea din 11 ianuarie 2007, Lyyski (C-40/05, Rep., p. I-99, punctul 33).

54 — În cursul procedurii în fața Curții, acest fapt a fost contestat de FAPAE, precum și, în anumite privințe, de EGEDA, care s-au întemeiat în special pe diverse coproducții transfrontaliere. Trebuie să se menționeze că, în cadrul unei proceduri preliminare, nu este de competența Curții, ci a instanței naționale să stabilească faptele care au stat la baza litigiului și să tragă concluziile pentru decizia pe care trebuie să o pronunțe; a se vedea Hotărârea din 29 aprilie 1982, Pabst & Richarz (17/81, Rec., p. 1331, punctul 12), Hotărârea din 11 decembrie 2007, Eind (C-291/05, Rep., p. I-10719, punctul 18), și Hotărârea din 1 iulie 2008, MOTOE (C-49/07, Rep., p. I-4863, punctul 30).

turna un film în una dintre limbile oficiale din Spania ca limbă originală, actorii, regizorul, cameramanii, asistenții și eventualii figuranți trebuie să cunoască suficient această limbă. În mod normal, cunoașterea limbii de către aceștia – cel puțin în cazul actorilor – va trebui să corespundă celei a unui vorbitor nativ [55]. În Comunitate, aceste condiții sunt îndeplinite în special în Spania sau de către spanioli.

76. În aceste condiții, suntem tentați să examinăm – potrivit considerațiilor dezvoltate de Tribunal Supremo și de anumite părți la procedură – efectele reglementării spaniole în special prin prisma *discriminării indirecte* pe motiv de cetățenie sau naționalitate. Cu toate acestea, o astfel de abordare ar limita în mod greșit analiza doar la un efect deosebit de evident al reglementării spaniole, și anume faptul că operatorii de televiziune sunt într-o oarecare măsură stimulați *să investească în proiecte naționale* și, în același timp, sunt convinși *să nu investească în proiecte străine*. Cu toate acestea, noțiunea de discriminare indirectă trebuie să fie interpretată într-un sens foarte larg pentru a ține seama de toate celelalte efecte ale reglementării spaniole, în special asupra liberei circulații a persoanelor care produc filme sau care participă la turnări în Europa.

77. Prin urmare, efectele reglementării spaniole ar trebui examinate global din punctul de vedere al *restricției* privind libertățile fundamentale și în special privind libera prestare a serviciilor (articolele 49 CE și 50 CE), libertatea de stabilire (articolul 43 CE), libera circulație a capitalurilor [articolul 56 alineatul (1) CE] și libera circulație a lucrătorilor (articolul 39 CE). Este bine-cunoscut faptul că toate aceste libertăți fundamentale cuprind atât o interzicere a discriminării, cât și o interzicere a restricțiilor [56]. Linia de demarcație dintre discriminarea indirectă și restricție este fluctuantă. Se întâmplă chiar ca discriminarea indirectă să fie considerată doar un caz special de restricție privind libertatea fundamentală [57]. În susținerea acestei teze, s-ar putea invoca faptul că, în modul lor de redactare, trei din cele patru libertăți fundamentale se orientează spre noțiunea de restricție, iar nu spre cea de discriminare [articolele 43 CE, 49 CE și 56 alineatul (1) CE]. În plus, jurisprudența aplică, în principal, aceleași criterii atât pentru

55 — Situația poate fi diferită în cazul unui film în care un actor trebuie să interpreteze un personaj care vorbește cu accent străin.

56 — Jurisprudență constantă. Cu privire la libera circulație a lucrătorilor, a se vedea Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman (C-415/93, Rec., p. I-4921, punctele 92, 103 și 104), Hotărârea din 27 ianuarie 2000, Graf (C-190/98, Rec., p. I-493, punctele 21-23), și Hotărârea din 15 septembrie 2005, Comisia/Danemarca (C-464/02, Rec., p. I-7929, punctul 45); cu privire la libertatea de stabilire, a se vedea Hotărârea din 30 noiembrie 1995, Gebhard (C-55/94, Rec., p. I-4165, punctul 37), și Hotărârea din 5 octombrie 2004, CaixaBank France (C-442/02, Rec., p. I-8961, punctul 11); cu privire la libera prestare a serviciilor, a se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, Säger (C-76/90, Rec., p. I-4221, punctul 12), și Hotărârea din 18 iulie 2007, Comisia/Germania (C-490/04, Rep., p. I-6095, punctul 63); cu privire la libera circulație a capitalurilor, a se vedea Hotărârile din 4 iunie 2002, cunoscute sub numele „Golden Shares", Comisia/Portugalia (C-367/98, Rec., p. I-4731, punctul 44) și Comisia/Franța (C-483/99, Rec., p. I-4781, punctul 40), Hotărârea din 6 decembrie 2007, Federconsumatori și alții (C-463/04 și C-464/04, Rep., p. I-10419, punctul 19), precum și Concluziile pe care le-am prezentat la 14 iulie 2005 în cauza Bouanich (Hotărârea din 19 iunie 2006, C-265/04, Rec., p. I-923, punctul 31).

57 — A se vedea în special Hotărârea din 13 decembrie 2005, SEVIC Systems (C-411/03, Rec., p. I-10805, punctul 23), Hotărârea din 14 decembrie 2006, Denkavit Internationaal și Denkavit France (C-170/05, Rec., p. I-11949, punctele 29 și 30), și Hotărârea din 18 iulie 2007, Oy AA (C-231/05, Rep., p. I-6373, punctul 39), care asimilează „diferențe[a] de tratament" unei restricții privind o libertate fundamentală. În sens similar, Hotărârea din 11 septembrie 2007, Comisia/Germania (C-318/05, Rep., p. I-6957, punctul 117), menționează o diferență de tratament care este de natură să „facă mai dificilă", exercitarea anumitor drepturi de către părțile interesate, ceea ce corespunde unei definiții obișnuite a restricției.

justificarea restricțiilor, cât și pentru justificarea discriminărilor indirecte [58].

a) Libera prestare a serviciilor (articolele 49 CE și 50 CE)

78. Libera prestare a serviciilor (articolele 49 CE și 50 CE) intervine mai întâi în cazul în care operatorii spanioli doresc să achiziționeze drepturi de difuzare a filmelor de la producători din alte state membre [59]. În măsura în care reglementarea privind finanțarea anticipată impune operatorilor spanioli să finanțeze filme turnate în una dintre limbile oficiale din Spania, achiziționarea de drepturi de difuzare a filmelor produse în alte limbi originale devine mai puțin atrăgătoare pentru operatorii respectivi, întrucât această achiziționare nu va fi luată în considerare în cadrul obligației de finanțare anticipată. Consecințele acestei situații vor afecta, înainte de toate, filmele producătorilor străini. În același timp, va fi mai puțin atractiv pentru producătorii străini să comercializeze drepturile de difuzare a filmelor lor în Spania, întrucât limba originală a acestor filme nu va fi, în mod normal, una dintre limbile oficiale ale acestei țări.

79. Pe de altă parte, astfel cum a observat Comisia în mod corect, se aduce atingere liberei prestări a serviciilor și din alt punct de vedere: în cazul în care actorii, regizorii și celelalte persoane care participă la turnare nu au statutul de lucrători salariați, aceștia prestează servicii pentru producătorul filmului în sensul articolului 49 CE. Or, reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată îi stimulează pe producătorii spanioli să își turneze filmele în principal în una dintre limbile oficiale recunoscute în țara lor. În consecință, pentru aceștia este mai puțin atractiv să recruteze actori, regizori și alte persoane străine, care, în general, nu cunosc limbile oficiale spaniole atât de bine precum cetățenii acestei țări. În același timp, devine mai dificil pentru aceste persoane să își ofere serviciile producătorilor spanioli în vederea turnării unui film.

80. Din aceste punct de vedere, o reglementare privind finanțarea anticipată precum reglementarea spaniolă constituie, așadar, o restricție privind libera prestare a serviciilor.

b) Libertatea de stabilire (articolul 43 CE)

81. O reglementare privind finanțarea anticipată precum reglementarea spaniolă poate aduce atingere libertății de stabilire (articolul 43 CE) sub două aspecte.

58 — În ceea ce privește justificarea discriminărilor indirecte, a se vedea în special Hotărârea Karlsson și alții (citată la nota de subsol 40, punctele 44 și 45) și Hotărârea din 12 decembrie 2006, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, Rec., p. I-11753, punctul 46).

59 — Hotărârea din 4 mai 1993, Distribuidores Cinematográficos (C-17/92, Rec., p. I-2239, punctul 10). Astfel cum a subliniat avocatul general Van Gerven la punctul 9 din Concluziile prezentate la 18 februarie 1993 în această cauză, elementul esențial al exploatării unui film constă în punerea la dispoziție de către producător a drepturilor de difuzare pe o anumită piață și în cesiunea temporară a drepturilor de reprezentare publică pe piața respectivă. Transferul (transfrontalier) al unui suport material al filmului este doar o consecință logică, astfel încât nu se poate vorbi despre circulația mărfurilor în sensul Tratatului CE(E).

82. Pe de o parte, aceasta poate face mai puțin atractivă pentru operatorii de televiziune spanioli achiziționarea societăților de producție din alte state membre sau – de exemplu, în cadrul coproducțiilor – achiziționarea participațiilor de control în aceste societăți [60]. Astfel, în cazul în care acești producători străini nu turnează filme în una dintre limbile oficiale din Spania, activitatea lor nu va putea fi luată în considerare în temeiul punerii în aplicare a obligațiilor impuse de reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată [61].

83. Pe de altă parte, producătorii și regizorii străini vor fi mai puțin tentați să se stabilească în Spania sau să își înființeze aici sucursale ori filiale, întrucât filmele turnate în alte limbi decât cele oficiale în Spania nu vor putea beneficia de reglementarea locală privind finanțarea anticipată.

84. Din aceste două puncte de vedere, o reglementare privind finanțarea anticipată precum reglementarea spaniolă constituie, așadar, o restricție privind libertatea de stabilire.

60 — Potrivit unei jurisprudențe constante, o participație la capitalul unei societăți nu intră în domeniul de aplicare al libertății de stabilire decât în cazul în care îi conferă asociatului „o influență certă asupra deciziilor societății și îi permite să stabilească activitățile acesteia"; a se vedea Hotărârea din 13 aprilie 2000, Baars (C-251/98, Rec., p. I-2787, punctul 22), Hotărârea din 5 noiembrie 2002, Überseering (C-208/00, Rec., p. I-9919, punctul 77), Hotărârea Oy AA (citată la nota de subsol 57, punctul 20) și Hotărârea din 6 decembrie 2007, Columbus Container Services (C-298/05, Rep., p. I-10451, punctul 30).

61 — În cadrul ședinței din fața Curții, s-a făcut trimitere la existența coproducțiilor care conduc la opere având mai multe limbi originale. Dacă această afirmație s-ar dovedi corectă, instanța de trimitere având obligația să o verifice, ar fi de natură să atenueze efectul restrictiv pe care îl poate avea reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată asupra libertății de stabilire.

c) Libera circulație a capitalurilor [articolul 56 alineatul (1) CE]

85. Se aduce atingere liberei circulații a capitalurilor în cazul în care operatorii de televiziune pun doar capitaluri la dispoziția societăților străine – de exemplu, în vederea unei coproducții – sau achiziționează părți sociale la acestea fără o influență certă asupra deciziilor societății [62] [articolul 56 alineatul (1) CE].

86. O reglementare privind finanțarea anticipată precum reglementarea spaniolă poate face ca astfel de investiții în întreprinderi străine să fie mai puțin atractive pentru societățile de televiziune spaniole. Astfel, în cazul în care acești producători străini nu turnează filme într-o limbă originală recunoscută ca limbă oficială în Spania, activitatea lor nu va putea fi luată în considerare în cadrul respectării obligațiilor impuse operatorilor de televiziune de reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată. În acest caz, ne aflăm în prezența unei restricții privind libera circulație a capitalurilor [63].

62 — În cazul în care o participație într-o societate îi permite unui asociat dobândirea unei influențe certe asupra societății, nu se mai aduce atingere domeniului de aplicare al liberei circulații a capitalurilor, ci domeniului de aplicare al libertății de stabilire. A se vedea jurisprudența citată la nota de subsol 60.

63 — Astfel cum am menționat anterior, în ședință s-a făcut trimitere la existența unor coproducții care conduc la opere având mai multe limbi originale. Dacă această afirmație s-ar dovedi corectă – și această verificare este de competența instanței de trimitere –, acest lucru ar fi de natură să atenueze efectul restrictiv pe care îl poate avea reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată asupra liberei circulații a capitalurilor.

d) Libera circulație a lucrătorilor (articolul 39 CE)

87. În cazul în care actorii, regizorii și alte persoane care participă la turnarea unui film au statutul de angajați ai producătorului și lucrează pentru acesta din urmă în cadrul unei relații de subordonare și contra unei remunerații, aceștia sunt lucrători în sensul articolului 39 CE și trebuie să li se aplice, în mod corespunzător, ceea ce am arătat [64] cu privire la libera prestare a serviciilor. Reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată îi determină pe producătorii spanioli să turneze filme în principal în limbile recunoscute ca oficiale în Spania. În consecință, pentru aceștia este mai puțin atractiv să recruteze salariați străini, întrucât aceștia din urmă, în general, nu cunosc limbile oficiale spaniole atât de bine precum cetățenii spanioli. Invers, va fi mai dificil pentru străini să candideze pentru locuri de muncă oferite de producătorii spanioli. Astfel, rezultatul va fi limitarea libertății de circulație a lucrătorilor străini.

64 — Punctul 79 din prezentele concluzii.

3. Justificare

88. Potrivit jurisprudenței Curții [65], o restricție privind o libertate fundamentală garantată prin tratat nu poate fi admisă decât dacă urmărește un obiectiv legitim compatibil cu tratatul și se justifică prin motive imperative de interes general. În acest caz, restricția este de natură să asigure realizarea obiectivului în cauză și nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv.

89. Altfel spus, restricția privind libertatea fundamentală trebuie să urmărească un obiectiv legitim și să respecte principiul proporționalității [66].

a) Obiectivul legitim

90. Reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată urmărește promovarea producției de filme europene având ca limbă originală una dintre limbile recunoscute ca oficiale în Spania.

65 — Hotărârea Bosman (citată la nota de subsol 56, punctul 104), Hotărârea Comisia/Portugalia (citată la nota de subsol 56, punctul 49), Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții (C-92/04 și C-202/04, Rec., p. I-11421, punctul 61), Hotărârea din 11 decembrie 2007, International Transport Workers' Federation și Finnish Seamen's Union, cunoscută sub numele „Viking Line" (C-438/05, Rep., p. I-10779, punctul 75), și Hotărârea din 18 decembrie 2007, Laval un Partneri (C-341/05, Rep., p. I-11767, punctul 101).

66 — În acest sens, a se vedea în special Hotărârea Bacardi France (citată la nota de subsol 40, punctul 33) și Hotărârea din 6 martie 2007, Placanica (C-338/04, C-359/04 și C-360/04, Rep., p. I-1891, punctul 48).

91. Faptul că acest obiectiv este legitim reiese în special din Directiva „Televiziune fără frontiere”. Astfel, potrivit preambulului acestei directive, statele membre își păstrează libertatea de a stabili reglementări mai detaliate sau mai stricte „în special pe baza criteriilor de limbă”, „pentru a permite o politică activă în sprijinul unei anumite limbi” [67]. În momentul modificării directivei menționate, în 1997, legiuitorul comunitar a subliniat încă o dată că statele membre își păstrează libertatea de a aplica norme mai detaliate sau mai stricte în special în vederea „atinger[ii] scopurilor de politici lingvistice” [68].

92. Această deschidere a Directivei „Televiziune fără frontiere” față de promovarea anumitor limbi este strâns legată de dorința de a asigura și în continuare independența evoluției culturale a fiecărui stat membru – inclusiv și mai ales în țările cu o capacitate de producție redusă sau cu limbi de circulație restrânsă – în scopul păstrării în acest mod a diversității culturale în interiorul Comunității [69].

93. Tratatul de la Maastricht [70] a sporit importanța acestei aspirații prin includerea ei în dreptul primar. Astfel, Comunitatea contribuie la înflorirea culturilor statelor membre, respectând diversitatea națională și regională a acestora și punând în evidență, în același timp, moștenirea culturală comună [articolul 151 alineatul (1) CE]. Aceasta sprijină acțiunea statelor membre în special în domeniul îmbunătățirii cunoașterii și al diseminării culturii și istoriei popoarelor europene, precum și în domeniul creației artistice și literare, inclusiv în sectorul audiovizualului [articolul 151 alineatul (2) CE]. Respectarea și promovarea diversității culturilor sunt dimensiuni pe care Comunitatea trebuie să le integreze în toate acțiunile întreprinse [articolul 151 alineatul (4) CE], inclusiv în legislația privind prestările de servicii audiovizuale, întrucât sunt, în definitiv, o expresie a respectului Uniunii Europene pentru identitatea națională a statelor sale membre [articolul 6 alineatul (3) UE].

94. Respectarea și promovarea diversității în domeniul cultural sunt atât de importante pentru Uniunea Europeană deoarece această diversitate este trăsătura caracteristică a Europei și a culturii europene. Din acest motiv, ideea de „unitate în diversitate” face

67 — Al douăzeci și șaselea considerent al Directivei 89/552.
68 — Considerentul (44) al Directivei 97/36.
69 — Al treisprezecelea și al douăzeci și doilea considerent ale Directivei 89/552.
70 — Tratatul privind Uniunea Europeană, semnat la Maastricht la 7 februarie 1992 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993 (JO 1992, C 191, p. 1).

parte dintre fundamentele Uniunii Europene [71], iar articolul 22 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [72] prevede că Uniunea respectă diversitatea culturală, religioasă și lingvistică.

95. De asemenea, importanța diversității culturale s-a evidențiat pe plan internațional prin Convenția UNESCO pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale [73]. Această convenție subliniază în special că diversitatea lingvistică este un element fundamental de diversitate culturală [74].

96. În același sens, Comisia consideră că respectarea diversității lingvistice este o valoare fundamentală a Uniunii Europene [75]. De asemenea, mai recent, Consiliul Uniunii Europene a afirmat importanța menținerii diversității lingvistice în Europa [76].

97. Desigur, dimensiunea culturală a limbii nu se limitează la domeniul literar. Aceasta joacă de asemenea un rol determinant tocmai în domeniul audiovizualului, atât pentru păstrarea și dezvoltarea culturilor, cât și pentru diseminarea cunoașterii acestora în mod adecvat. În cazul în care operele audiovizuale, de exemplu, filmele cinematografice sau de televiziune, nu ar mai fi produse – în special din motive de rentabilitate – decât într-o limbă sau într-un număr redus de limbi răspândite la nivel mondial, diversitatea culturală ar fi afectată în mod inevitabil. Astfel, dublajul unui film în alte limbi poate, fără îndoială, să faciliteze înțelegerea de către un public mai larg, dar nu modifică deloc contextul cultural și valorile pe care acest film se întemeiază și pe care le propagă.

98. Astfel, Convenția UNESCO subliniază în special dreptul suveran al statelor de a acționa pentru protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale, inclusiv în materie de prestare a serviciilor culturale [77]. Această convenție permite în mod expres statelor contractante să adopte dispoziții privind limba utilizată pentru aceste servicii [78].

71 — Secțiunea I.1 din Comunicarea Comisiei Europene către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind un nou cadru strategic pentru multilingvism din 22 noiembrie 2005 [COM (2005) 596 final].

72 — Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene a fost proclamată în mod solemn pentru prima dată la 7 decembrie 2000 la Nisa (JO 2000, C 364, p. 1) și apoi pentru a doua oară la 12 decembrie 2007 la Strasbourg (JO 2007, C 303, p. 1). Deși încă nu produce, ca atare, efecte juridice obligatorii comparabile cu cele ale dreptului primar, ca sursă de referință juridică, aceasta oferă indicații privind drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Comunității; a se vedea cu privire la aceasta și Hotărârea din 27 iunie 2006, Parlamentul European/Consiliul, cunoscută sub numele „Reîntregirea familiei" (C-540/03, Rec., p. I-5769, punctul 38), și punctul 108 din Concluziile noastre prezentate la 8 septembrie 2005 în cauza respectivă; a se vedea de asemenea Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, Rep., p. I-2271, punctul 37).

73 — A se vedea în special primul, al doilea, al cincilea considerent, precum și articolul 1 litera (a) și articolul 6 alineatul (2) litera (a) din Convenția UNESCO.

74 — Al paisprezecelea considerent al Convenției UNESCO.

75 — Comunicarea Comisiei din 22 noiembrie 2005 (citată la nota de subsol 71, secțiunea I.1).

76 — Concluziile Consiliului din 22 mai 2008 privind multilingvismul (JO C 140, p. 14), punctul 2 din afirmații.

77 — Articolul 1 litera (h), articolul 2 punctul 2, articolul 5 și articolul 6 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) din Convenția UNESCO.

78 — Articolul 6 alineatul (2) litera (b) din Convenția UNESCO.

99. Comunitatea și statele membre părți la Convenția UNESCO s-au angajat să țină seama de această convenție în cadrul interpretării și al aplicării altor tratate, inclusiv a Tratatului CE [79].

100. Posibilitatea de a ține seama de această convenție în cadrul tratatului este ilustrată printr-o jurisprudență îndelungată, în care Curtea a recunoscut ca motive imperative de interes general „anumite obiective privind promovarea culturii la nivel național" [80], printre care conservarea patrimoniului istoric și artistic [81], valorificarea bogățiilor istorice și cea mai largă diseminare posibilă a cunoștințelor privind patrimoniul artistic și cultural al unei țări [82].

101. În prezenta cauză, trebuie subliniat că de asemenea Curtea a considerat promovarea operelor cinematografice [83], instituirea și păstrarea pluralismului în sectorul audiovizualului [84], precum și menținerea unei anumite calități a programelor [85] ca fiind tot atâtea justificări pentru restricții privind libertățile fundamentale. De asemenea, Curtea a recunoscut dreptul statelor membre de a-și promova limbile naționale și oficiale [86].

102. În aceste condiții, considerăm că legiuitorul spaniol urmărește un obiectiv legitim atunci când, în cadrul măsurilor de susținere a producției de opere europene, acordă prioritate în special promovării filmelor cinematografice și de televiziune având ca limbă originală una dintre limbile recunoscute ca oficiale în Spania.

b) Proporționalitate

103. Rămâne să se examineze dacă reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată utilizează mijloace proporționale pentru atingerea obiectivului său legitim. Potrivit juris-

79 — Articolul 20 din Convenția UNESCO, în special alineatul (1) litera (b).

80 — Hotărârea din 14 septembrie 2006, Centro di Musicologia Walter Stauffer (C-386/04, Rec., p. I-8203, punctul 45); în același sens, a se vedea Hotărârea United Pan-Europe Communications Belgium și alții (citată la nota de subsol 40, punctul 42). Într-un sens diferit, a se vedea Hotărârea Distribuidores Cinematográficos (citată la nota de subsol 59, punctul 20), în care Curtea refuzase să accepte „politica culturală" drept o justificare în sensul articolului 56 alineatul (1) din Tratatul CEE [devenit articolul 46 alineatul (1) CE], fără să facă nici măcar o referire la eventuala recunoaștere a acesteia ca motiv imperativ de interes general.

81 — Hotărârea din 26 februarie 1991, Comisia/Italia (C-180/89, Rec., p. I-709, punctul 20).

82 — Hotărârea din 26 februarie 1991, Comisia/Franța (C-154/89, Rec., p. I-659, punctul 17).

83 — Hotărârea Cinéthèque și alții (citată la nota de subsol 30, punctul 23).

84 — Hotărârile din 25 iulie 1991, Collectieve Antennevoorziening Gouda (C-288/89, Rec., p. I-4007, punctul 23) și Comisia/Țările de Jos (C-353/89, Rec., p. I-4069, punctul 30), Hotărârea din 3 februarie 1993, Veronica Omroep Organisatie (C-148/91, Rec., p. I-487, punctele 9 și 10), Hotărârea din 5 octombrie 1994, TV10 (C-23/93, Rec., p. I-4795, punctele 18 și 19), și Hotărârea United Pan-Europe Communications Belgium și alții (citată la nota de subsol 40, punctele 41 și 42).

85 — Hotărârile Collectieve Antennevoorziening Gouda (citată la nota de subsol 85, punctul 27), Comisia/Țările de Jos (citată la nota de subsol 85, punctul 45) și ARD (citată la nota de subsol 20, punctul 50).

86 — Hotărârea 28 noiembrie 1989, Groener (C-379/87, Rec., p. 3967, punctul 19); în același sens, a se vedea Hotărârea United Pan-Europe Communications Belgium și alții (citată la nota de subsol 40, punctul 43).

prudenței, obligația impusă operatorilor de televiziune trebuie să fie de natură să asigure realizarea obiectivului pe care îl urmărește și să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv [87].

104. Obligația impusă operatorilor de televiziune de a aloca anual un procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene turnate în una dintre limbile oficiale din Spania este, fără nicio îndoială, *de natură* să păstreze aceste limbi și, prin acestea, cultura Spaniei și a regiunilor sale, precum și să promoveze înflorirea și diseminarea lor prin cinematografie și prin televiziune [88].

105. În plus, astfel de măsuri de păstrare și de promovare a limbii și a culturii unui stat membru sau ale unei regiuni din Uniunea Europeană contribuie întotdeauna la promovarea culturii europene în ansamblul său.

106. În schimb, problema dacă, în aspectele sale concrete, reglementarea spaniolă este necesară pentru atingerea scopului urmărit sau dacă depășește ceea ce este *necesar* impune o analiză puțin mai aprofundată.

107. Potrivit Comisiei, reglementarea spaniolă privind finanțarea anticipată este prea generală și prea vagă. Comisia critică lipsa unor criterii obiective și verificabile care să permită aplicarea reglementării privind finanțarea anticipată numai în cazul filmelor cinematografice și de televiziune care pot fi calificate drept „produse culturale”.

108. Desigur, Curtea a respins deja o dată, în Hotărârea Distribuidores Cinematográficos, justificarea unei reglementări spaniole privind promovarea de filme, în special pentru motivul că aceasta favoriza „distribuția de filme [naționale], oricare ar fi conținutul sau calitatea lor” [89]. În același sens, avocatul general Van Gerven și-a exprimat regretul cu privire la lipsa oricărui „control de calitate” în respectiva reglementare spaniolă [90].

109. Cu toate acestea, în opinia noastră, Hotărârea Distribuidores Cinematográficos nu ar trebui să fie aplicată în prezenta cauză.

110. Considerăm că prezenta cauză nu este deloc comparabilă cu cauza Distribuidores Cinematográficos, în cadrul căreia era în litigiu o reglementare conform căreia referirea la „filme spaniole” viza numai statul membru în care era produs filmul. În schimb, în

87 — A se vedea punctul 88 din prezentele concluzii.

88 — A se vedea de asemenea Hotărârea United Pan-Europe Communications Belgium și alții (citată la nota de subsol 40, punctul 43).

89 — Hotărârea Distribuidores Cinematográficos (citată la nota de subsol 59, punctul 20).

90 — Concluziile avocatului general Van Gerven prezentate în cauza Distribuidores Cinematográficos (citată la nota de subsol 59, punctul 28).

prezenta cauză, un criteriu lingvistic constituie factorul de legătură. Caracterul cultural al acestui criteriu lingvistic nu poate fi negat *a priori*, având în vedere importanța, deja evocată anterior, a limbii pentru păstrarea și înflorirea culturilor, precum și pentru o diseminare adecvată a cunoștințelor despre culturi [91]. Prin urmare, spre deosebire de situația din cauza Distribuidores Cinematográficos, reglementarea privind finanțarea anticipată în litigiu în prezenta cauză nu poate să fie respinsă *a priori* ca măsură protecționistă, adoptată din motive exclusiv economice.

111. Fără a ține seama de similitudinea dintre prezenta cauză și cauza Distribuidores Cinematográficos, trebuie de asemenea să se ia în considerare consecințele negative, în domeniul culturii și al mass-media, ale unui control de conținut și de calitate care depășește criteriul lingvistic.

112. Într-o societate deschisă și pluralistă, noțiunea de cultură este foarte amplă. În consecință, formele de exprimare culturală sunt foarte numeroase, inclusiv în domeniul audiovizualului. Cu excepția câtorva cazuri extreme, lipsite de relevanță în prezenta cauză [92], considerăm că este practic imposibil să se stabilească criterii obiective și mai ales echitabile pentru a defini cultura și, cu atât mai puțin, pentru a defini ce trebuie înțeles prin „produse culturale" care pot beneficia de susținere. Orice încercare în acest sens riscă, în mod inevitabil, să se încurce în clișee și în special să neglijeze dinamica celor mai recente curente culturale, precum și activitatea culturală a minorităților sociale.

113. Chiar dacă s-ar asuma riscul să se enunțe criterii obiective pentru a stabili dacă un film cinematografic sau de televiziune poate fi calificat drept „produs cultural" [93] sau „film de calitate" [94], punerea în aplicare practică a acestor criterii ar fi, fără îndoială, foarte anevoioasă și foarte birocratică. Pentru a garanta un minim de securitate juridică, ar putea fi necesar ca statul să desemneze un grup de experți sau o instituție și să le încredințeze sarcina de a stabili ce proiecte de filme pot fi luate în considerare de operatorii de televiziune pentru finanțarea anticipată. Acest lucru ar putea da producătorilor și artiștilor în cauză impresia că proiectele lor sunt supuse unei cenzuri prealabile din partea statului.

114. Totuși, nimic nu exclude posibilitatea ca, în cadrul puterii sale de apreciere [95], un stat membru să dorească să aplice criterii de conținut sau de calitate în domeniul acordării unui ajutor pentru cinematografie. Cu toate acestea, în opinia noastră, dreptul comunitar și în special libertățile fundamentale nu impun statelor membre *nicio obligație* de a

91 — A se vedea punctele 97 și 98 din prezentele concluzii.

92 — În opinia noastră, aceste cazuri includ săvârșirea de infracțiuni sub pretextul artei.

93 — Conform propunerii Comisiei.

94 — Expresia este utilizată de avocatul general Van Gerven în Concluziile prezentate în cauza Distribuidores Cinematográficos (citată la nota de subsol 59, punctul 28).

95 — A se vedea încă o dată Hotărârea United Pan-Europe Communications Belgium și alții (citată la nota de subsol 40, punctul 44), în care se face referire la o amplă putere de apreciere a autorităților naționale.

aplica criterii de conținut sau de calitate privind promovarea culturii.

115. În același sens, Comisia este liberă, în cadrul largii puteri de apreciere de care dispune [96], să autorizeze ajutoarele de stat destinate să promoveze cultura și conservarea patrimoniului [articolul 87 alineatul (3) litera (d) CE], să aibă o abordare restrictivă și să nu autorizeze decât măsurile care au ca obiectiv un „produs cultural" definit în mod precis [97]. Cu toate acestea, o astfel de practică a Comisiei în materie de autorizare a ajutoarelor de stat nu aduce atingere interpretării celorlalte dispoziții ale tratatului și în special libertăților fundamentale. Nimic nu împiedică statele membre să renunțe, în afara domeniului ajutoarelor de stat, la criteriile de conținut sau de calitate și să promoveze cultura în modul cel mai extins cu putință.

96 — Hotărârile din 22 martie 1977, Iannelli & Volpi (74/76, Rec., p. 557, punctul 11) și Steinike & Weinlig (78/76, Rec., p. 595, punctul 8); a se vedea de asemenea Hotărârea din 12 decembrie 2002, Franța/Comisia (C-456/00, Rec., p. I-11949, punctul 41), și Hotărârea din 23 februarie 2006, Atzeni și alții (C-346/03 și C-529/03, Rec., p. I-1875, punctul 84).

97 — A se vedea secțiunea 2.3 (b) nr. 1 din Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor privind anumite aspecte juridice legate de producțiile cinematografice și alte producții audiovizuale (JO 2002, C 43, p. 6), denumită „Comunicarea privind cinematografia". Durata de aplicare a criteriilor de compatibilitate stabilite de acest text pentru ajutoarele de stat a fost prelungită deja de două ori, prima oară de secțiunea 2 punctul 9 din Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor cu privire la continuarea aplicării Comunicării Comisiei privind anumite aspecte juridice legate de producțiile cinematografice și alte producții audiovizuale din 26 septembrie 2001 (JO 2004, C 123, p. 1) și a doua oară de Comunicarea Comisiei privind prelungirea aplicării Comunicării referitoare la continuarea aplicării Comunicării Comisiei privind anumite aspecte juridice legate de producțiile cinematografice și alte producții audiovizuale din 26 septembrie 2001 (JO 2007, C 134, p. 5). Prin urmare, aceste criterii se aplică doar până la 31 decembrie 2009.

116. Prin urmare, din punctul de vedere al dreptului comunitar, pentru a justifica o reglementare privind finanțarea anticipată precum reglementarea spaniolă, nu este necesar ca domeniul său de aplicare să fie limitat, în temeiul unor criterii obiective și verificabile, la filme cinematografice și de televiziune care, ca „produse culturale" sau ca „filme de calitate", sunt în special eligibile pentru finanțare.

117. În cele din urmă, trebuie precizat de asemenea că obligații financiare precum cele care sunt impuse operatorilor de televiziune prin reglementarea în litigiu nu sunt, potrivit informațiilor de care dispunem, total disproporționate în raport cu obiectivul urmărit. Cuantumul de 3 % [98] din veniturile anuale pe care operatorii spanioli trebuie să îl aloce finanțării anticipate de filme turnate în una dintre limbile oficiale din Spania reprezintă un cuantum comparativ moderat. În plus, reglementarea spaniolă nu impune operatorilor să finanțeze anticipat numai filmele turnate în limbile oficiale din Spania. Dimpotrivă, prin stabilirea unui raport de 60:40, aceasta le lasă o marjă deloc neglijabilă pentru a investi în proiecte europene de filme turnate în alte limbi. În plus, potrivit indicațiilor oferite în cadrul ședinței de anumite părți la procedură, operatorii de televiziune au posibilitatea de a investi în coproducții al căror produs final există în mai multe versiuni lingvistice,

98 — Articolul 5 alineatul 1 al doilea paragraf din Legea 25/1994, în versiunea modificată, impune alocarea a cel puțin 5 % din veniturile anuale ale unui operator de televiziune pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene, 60 % din această sumă fiind rezervată finanțării unor opere având ca limbă originală una dintre limbile oficiale din Spania.

considerate toate, în egală măsură, versiuni originale [99].

118. În acest context, concluzionăm că o reglementare precum cea spaniolă este de natură să își atingă scopul de politică lingvistică și culturală fără să depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia și fără să impună operatorilor de televiziune vreo obligație disproporționată.

4. Concluzie intermediară

119. În rezumat, concluzionăm astfel:

Libertățile fundamentale consacrate în Tratatul CE nu împiedică un stat membru ca, pe cale legală, să impună operatorilor de televiziune să aloce 60 % din finanțarea anticipată obligatorie anuală pentru filme cinematografice și de televiziune europene a căror limbă originală este recunoscută ca limbă oficială în acest stat membru.

99 — Este de competența instanței de trimitere să verifice exactitatea acestor indicații.

C — *Cu privire la a treia întrebare: noțiunea de ajutor de stat*

120. Prin intermediul celei de a treia întrebări, Tribunal Supremo solicită îndrumări cu privire la noțiunea de ajutor acordat de state sau prin intermediul resurselor de stat, în sensul articolului 87 CE. Instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă există ajutor în cazul în care un stat membru impune operatorilor de televiziune, pe cale legală, să aloce anual un anumit procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice sau de televiziune turnate într-o limbă originală recunoscută ca limbă oficială în acest stat membru. Pentru această întrebare, Tribunal Supremo se întemeiază pe ideea că majoritatea filmelor care beneficiază de finanțare anticipată în temeiul Legii 25/1994 [100] sunt produse de industria cinematografică spaniolă [101].

121. Cu excepția UTECA, toate părțile la procedură consideră că în speță nu există ajutor în sensul articolului 87 CE. Ne raliem la acest punct de vedere.

100 — Articolul 5 alineatul 1 din Legea 25/1994, în versiunea modificată prin Legea 15/2001.

101 — Astfel cum am arătat deja, în cursul procedurii în fața Curții, validitatea acestei afirmații a fost contestată de FAPAE, precum și, privind anumite aspecte, de EGEDA. În această privință, trebuie amintit totuși că, în cadrul unei proceduri preliminare, nu este de competența Curții, ci a instanței naționale să stabilească faptele care au stat la baza litigiului și să tragă concluziile pentru decizia pe care trebuie să o pronunțe; a se vedea jurisprudența citată la nota de subsol 54.

122. Pentru a califica o măsură drept ajutor în sensul tratatului, trebuie ca toate cele patru criterii cumulative prevăzute de articolul 87 alineatul (1) CE să fie îndeplinite [102]. Este vorba despre finanțarea măsurii de către stat sau prin intermediul resurselor de stat (primul criteriu), despre existența unui avantaj în beneficiul unei întreprinderi (al doilea criteriu), despre caracterul selectiv al măsurii (al treilea criteriu), precum și despre incidența măsurii asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și despre efectul denaturării concurenței (al patrulea criteriu) [103].

123. În speță, trebuie să se acorde o atenție deosebită primului criteriu, cel al finanțării de către stat sau prin intermediul resurselor de stat.

124. Desigur, dintr-o jurisprudență constantă rezultă că, pentru constatarea existenței unui ajutor, nu este necesar, în principiu, să se facă distincție între cazurile în care acesta se acordă direct de stat și cele în care se acordă de organismele publice sau private pe care statul le înființează sau le desemnează pentru punerea sa în aplicare; în caz contrar, ar fi suficient să se creeze instituții independente cărora li se transferă distribuirea ajutoarelor pentru ca articolele 87 CE și 88 CE să fie eludate [104].

125. Totuși, pentru ca un avantaj să poată fi calificat drept ajutor, acesta trebuie, pe de o parte, să fie acordat direct sau indirect prin intermediul resurselor de stat și, pe de altă parte, să fie imputabil statului [105].

126. Contrar tezei susținute de UTECA, jurisprudența recentă, în special Hotărârile GEMO, Pearle, Forum 187 și Laboratoires Boiron, nu a schimbat deloc situația. Astfel, în Hotărârea Pearle și alții, Curtea a negat existența unui ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE tocmai fiindcă nu exista finanțare prin intermediul resurselor de stat [106]. În cauza GEMO, anumite prestații erau finanțate printr-o taxă percepută și gestionată de organisme statale, astfel încât finanțarea prin intermediul resurselor de stat era certă și nu necesita nicio examinare specială [107]. Situația era asemănătoare în cauzele Forum 187 și Laboratoires Boiron,

102 — Hotărârea din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, cunoscută sub numele „Altmark Trans" (C-280/00, Rec., p. I-7747, punctul 74), Hotărârea din 23 martie 2006, Enirisorse (C-237/04, Rec., p. I-2843, punctul 38), Hotărârea din 30 martie 2006, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti (C-451/03, Rec., p. I-2941, punctul 55), și Hotărârea din 22 iunie 2006, Belgia și Forum 187/Comisia (C-182/03 și C-217/03, Rec., p. I-5479, punctul 84); în același sens, a se vedea Hotărârea din 21 martie 1990, Belgia/Comisia, cunoscută sub numele „Tubemeuse" (C-142/87, Rec., p. I-959, punctul 25).

103 — Hotărârea din 15 iunie 2006, Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 și C-41/05, Rec., p. I-5293, punctul 28); în același sens, sub rezerva anumitor nuanțe în formulare, a se vedea Hotărârea Altmark Trans (citată la nota de subsol 102, punctul 75), Hotărârea din 3 martie 2005, Heiser (C-172/03, Rec., p. I-1627, punctul 27), și Hotărârea Enirisorse (citată la nota de subsol 102, punctul 39).

104 — Hotărârea din 16 mai 2002, Franța/Comisia, cunoscută sub numele „Stardust Marine" (C-482/99, Rec., p. I-4397, punctul 23), și Hotărârea din 20 noiembrie 2003, GEMO (C-126/01, Rec., p. I-13769, punctul 23); a se vedea de asemenea Hotărârea Steinike & Weinlig (citată la nota de subsol 96, punctul 21) și Hotărârea din 2 februarie 1988, van der Kooy/Comisia (67/85, 68/85 și 70/85, Rec., 219, punctul 35).

105 — Hotărârea Stardust Marine (citată la nota de subsol 104, punctul 24), Hotărârea GEMO (citată la nota de subsol 104, punctul 24), Hotărârea din 15 iulie 2004, Pearle și alții (C-345/02, Rec., p. I-7139, punctul 35), precum și Hotărârea Belgia și Forum 187/Comisia (citată la nota de subsol 102, punctul 127).

106 — Hotărârea Pearle și alții (citată la nota de subsol 105, punctele 35-39).

107 — Hotărârea GEMO (citată la nota de subsol 104, punctele 7 și 27).

care aveau ca obiect avantaje sub formă de scutiri de la impozitările de stat [108]; în aceste cauze, statul nu plătise bani, ci renunțase, în mod foarte concret, la anumite venituri.

127. În prezenta cauză, noua versiune a articolului 5 alineatul 1 din Legea 25/1994, care impune operatorilor de televiziune spanioli finanțarea anticipată, constituie, fără nicio îndoială, o *măsură de stat* luată de Regatul Spaniei. În consecință, eventualele avantaje de care se bucură producătorii de filme în temeiul acestei reglementări pot fi imputate în totalitate statului spaniol [109].

128. Totuși, această reglementare nu implică niciun *transfer*, direct sau indirect, *de resurse de stat* în favoarea producătorilor de filme. Desigur, un astfel de transfer nu presupune neapărat plata unei sume de bani din patrimoniul statului [110]. Cu toate acestea, trebuie, cel puțin, ca, înaintea plății către producători, sumele alocate finanțării anticipate *să fi fost la dispoziția autorităților publice* [111] sau să fi implicat o altă formă de *obligație financiară pentru stat* [112]. Această situație nu se regăsește în prezenta cauză.

129. În primul rând, finanțarea anticipată a filmelor în temeiul reglementării în litigiu este asigurată în mod exclusiv prin intermediul resurselor financiare ale operatorilor de televiziune, indiferent dacă aceste filme sunt produse de operatorii menționați sau de producători terți. Se pare că statul spaniol nu poate exercita un control asupra acestor resurse financiare sau că nu are o influență asupra utilizării lor reale; prin urmare, nu se poate considera că aceste resurse ar fi la dispoziția sa.

130. În al doilea rând, sistemul de finanțare anticipată nu implică nici vreo obligație financiară pentru statul spaniol. În special, o astfel de obligație nu decurge în niciun caz numai din faptul că obligația legală de finanțare anticipată a filmelor europene poate, prin diminuarea beneficiilor întreprinderilor de televiziune, să reducă veniturile fiscale ale statului spaniol [113]. Astfel, legătura de cauzalitate dintre finanțarea anticipată a filmelor și eventualele reduceri ale veniturilor fiscale este prea incertă și prea indirectă pentru a se putea afirma că producătorii de filme ar beneficia de un avantaj finanțat de stat. Din acest punct de vedere, prezenta cauză

108 — Hotărârea Belgia și Forum 187/Comisia (citată la nota de subsol 102, punctul 87) și Hotărârea din 7 septembrie 2006, Laboratoires Boiron (C-526/04, Rec., p. I-7529, punctele 33-35); în același sens, a se vedea Hotărârea din 15 martie 1994, Banco Exterior de España (C-387/92, Rec., p. I-877, punctul 14).

109 — În același sens, a se vedea Hotărârea GEMO (citată la nota de subsol 104, punctul 26).

110 — Hotărârea Stardust Marine (citată la nota de subsol 104, punctele 36 și 37).

111 — Hotărârea Stardust Marine (citată la nota de subsol 104, punctul 37) și Hotărârea Pearle și alții (citată la nota de subsol 105, punctele 36 și 41 *in fine*).

112 — Hotărârea din 17 martie 1993, Sloman Neptun (C-72/91 și C-73/91, Rec., p. I-887, punctul 21), Hotărârea din 1 decembrie 1998, Ecotrade (C-200/97, Rec., p. I-7907, punctul 35), Hotărârea din 17 iunie 1999, Piaggio (C-295/97, Rec., p. I-3735, punctul 35), și Hotărârea Pearle și alții (citată la nota de subsol 105, punctul 36).

113 — Hotărârea Sloman Neptun (citată la nota de subsol 112, punctul 21), Hotărârea Ecotrade (citată la nota de subsol 112, punctul 36) și Hotărârea din 13 martie 2001, PreussenElektra (C-379/98, Rec., p. I-2099, punctul 62).

se deosebește complet de cele în care avantajul acordat de stat constă în reduceri sau în scutiri de impozite, astfel încât reducerile veniturilor fiscale sunt destul de previzibile și corespund avantajului acordat [114].

131. Prin sistemul de finanțare anticipată, statul spaniol doar impune pe cale legală anumitor întreprinderi, operatorii de televiziune, să aloce o parte din resursele lor financiare pentru un scop determinat, și anume finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene turnate în anumite limbi. Chiar dacă intervenția statului în autonomia de voință a operatorilor de televiziune pe care acest lucru o presupune poate să aducă avantaje economice anumitor producători de filme, totuși aceste avantaje nu sunt finanțate prin intermediul resurselor de stat, ci numai de operatorii de televiziune în discuție [115].

132. Această afirmație nu este contrazisă de faptul că operatorii de televiziune spanioli supuși regimului de finanțare anticipată includ nu numai întreprinderi private, ci și organisme de radiodifuziune de drept public [116]. Desigur, resursele gestionate de întreprinderi publice sau de instituții de drept public pot, în anumite cazuri, să fie considerate drept resurse de stat [117]. Totuși, acesta nu este întotdeauna cazul în mod automat [118], ci doar atunci când resursele respective rămân în mod constant sub control public și, așadar, la dispoziția autorităților naționale competente [119].

133. În cele mai multe dintre cazuri, societățile de radiodifuziune de drept public beneficiază de o autonomie specială față de stat, care le protejează împotriva oricărei intervenții a statului în programele lor, dar și în ceea ce privește cheltuielile acestora. În cazul în care – ceea ce va fi de competența instanței de trimitere să verifice – operatorii de televiziune de drept public beneficiază în Spania de o astfel de autonomie față de statul spaniol, resursele lor financiare nu vor trebui, în niciun caz, să fie considerate resurse de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE [120].

114 — Aceasta a fost situația, de exemplu, în cazul „supunerii asimetrice” la o taxă invocată de UTECA (Hotărârea Laboratoires Boiron, citată la nota de subsol 108, punctul 34), precum și în Hotărârea Belgia și Forum 187/Comisia (citată la nota de subsol 102, punctul 87).

115 — În același sens, a se vedea Hotărârea din 24 ianuarie 1978, van Tiggele (82/77, Rec., p. 25, punctele 24 și 25), Hotărârea PreussenElektra (citată la nota de subsol 113, punctele 60 și 61) și Hotărârea Pearle și alții (citată la nota de subsol 104, punctul 36).

116 — În mod similar, în Hotărârea PreussenElektra, Curtea s-a pronunțat în sensul că este irelevant faptul că producătorii de electricitate afectați de reglementarea germană cuprind atât întreprinderi private, cât și întreprinderi publice (hotărâre citată la nota de subsol 113, punctul 55).

117 — Hotărârea Steinike & Weinlig (citată la nota de subsol 96, punctele 1 și 22), precum și Hotărârile citate la nota de subsol 104, van der Kooy/Comisia (punctele 35-38), Stardust Marine (punctele 34, 37 și 38) și GEMO (punctele 7 și 27).

118 — A se vedea în acest sens Hotărârea Pearle și alții (citată la nota de subsol 104, punctele 36 și 41).

119 — Hotărârea Stardust Marine (citată la nota de subsol 104, punctele 34 și 37).

120 — De asemenea, în cauza van der Kooy/Comisia (hotărâre citată la nota de subsol 104, punctele 37 și 38), autonomia întreprinderii Gasunie a reprezentat un criteriu esențial în examinarea aspectului dacă exista un ajutor de stat sau acordat prin intermediul resurselor de stat.

134. Cu toate acestea, chiar dacă instanța de trimitere ar concluziona că, în Spania, organismele de radiodifuziune de drept public ar putea fi influențate de stat în ceea ce privește cheltuielile lor, trebuie amintit că cheltuielile în cauză în prezenta cauză, privind finanțarea anticipată a filmelor, nu sunt rezultatul unei *influențe specifice exercitate de stat* asupra organismelor de radiodifuziune de drept public, ceea ce ar putea să justifice concluzia că există un ajutor ascuns. Dimpotrivă, acestea rezultă dintr-o *reglementare generală*, al cărei domeniu de aplicare nu se limitează numai la organisme de radiodifuziune de drept public, ci cuprinde de asemenea un număr deloc neglijabil de operatori de televiziune privați.

135. În noua sa versiune, articolul 5 alineatul 1 din Legea 25/1994 nu face nicio distincție între operatori de televiziune privați și operatori de drept public. Așadar, această dispoziție este comparabilă cu alte reglementări de stat generale care urmăresc un obiectiv de interes public – de exemplu, protecția sănătății, protecția mediului sau siguranța rutieră – și care sunt aplicabile atât entităților de drept public, cât și entităților de drept privat.

136. De exemplu, o dispoziție legală care impune motocicliștilor să poarte cască nu constituie, în sine, o schemă de ajutor în beneficiul întreprinderilor care fabrică și comercializează căști, chiar dacă statul cumpără o parte din acestea pentru a-și echipa polițiștii. Chiar dacă un stat membru ar impune să se poarte căști produse de un fabricant autohton, această problemă nu ar intra în sfera dreptului privind ajutoarele, ci ar trebui să fie soluționată în cadrul libertăților fundamentale ale pieței interne și în special în lumina dispozițiilor privind libera circulație a mărfurilor.

137. Aceeași este situația în ceea ce privește o reglementare precum obligația operatorilor de televiziune spanioli de a aloca, în interesul public, o parte din resursele lor pentru finanțarea anticipată a filmelor europene. O reglementare nu este transformată în schemă de ajutor finanțat de stat în sensul articolelor 87 CE și 88 CE numai pentru faptul că impune justițiabililor anumite cheltuieli de care, în continuare, beneficiază terții. Dimpotrivă, efectele de drept comunitar ale unei astfel de reglementări trebuie să fie analizate în cadrul libertăților fundamentale ale pieței interne [121].

138. Pe scurt, o reglementare privind finanțarea anticipată precum reglementarea spaniolă nu este o schemă de ajutor acordat de un stat sau prin intermediul resurselor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

121 — A se vedea considerațiile noastre cu privire la a doua întrebare preliminară (punctele 74-119 din prezentele concluzii).

VI — Concluzie

139. Având în vedere considerațiile anterioare, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Tribunal Supremo după cum urmează:

„1) Directiva 89/552/CEE în general și articolul 3 în special nu se opun unei reglementări naționale care impune operatorilor de televiziune să aloce anual un anumit procent din veniturile lor pentru finanțarea anticipată a filmelor cinematografice și de televiziune europene. Această reglementare națională trebuie să fie compatibilă cu celelalte norme de drept comunitar.

2) Libertățile fundamentale consacrate în Tratatul CE nu împiedică un stat membru ca, pe cale legală, să impună operatorilor de televiziune să aloce 60 % din finanțarea anticipată obligatorie anuală prevăzută la punctul 1) pentru filme cinematografice și de televiziune europene a căror limbă originală este recunoscută ca limbă oficială în acest stat membru.

3) O reglementare precum cea descrisă la punctele 1) și 2) nu constituie o schemă de ajutor acordat de un stat sau prin intermediul resurselor de stat în sensul articolului 87 CE.”